

Indhold

Forord til den danske udgave

af Steinar Kvale

SIDE 7

DEL I

SITUERET LÆRING

af Jean Lave og Etienne Wenger

SIDE 13

Forord

SIDE 17

Kreditering

SIDE 29

1 · Legitim perifer deltagelse

SIDE 31

2 · Praksis, person, social verden

SIDE 44

3 · Jordemødre, skræddere, kvartermestre, slagtere,
tørlagte alkoholikere

SIDE 55

4 · Legitim perifer deltagelse i praksisfællesskaber

SIDE 77

5 · Konklusion

SIDE 101

DEL II
ANDRE TEKSTER

1 · Læring, mesterlære, social praksis

af Jean Lave

SIDE 105

2 · En social teori om læring
(fra »Communities of Practice«)

af Etienne Wenger

SIDE 129

3 · Læring
(fra »Communities of Practice«)

af Etienne Wenger

SIDE 156

4 · Hvad er antropologisk forskning?

Steinar Kvale interviewer Jean Lave

SIDE 182

5 · Læring i praksis.
Kalundborgegnens Produktionskole

af Jean Lave

SIDE 200

Litteratur

SIDE 215

Ordforklaring

SIDE 229

Indeks

SIDE 237

Forord til den danske udgave

Lave og Wengers bog – *Situated learning: Legitimate peripheral participation* – har siden den udkom på engelsk i 1991 haft en stærk indflydelse på den pædagogiske forståelse af læring og undervisning – internationalt og ikke mindst i Danmark. Bogen er blevet oversat til en række sprog, og en dansk oversættelse af bogen skal hermed ønskes velkommen. Den situerede læringsteori, som udvikles i denne bog, retter opmærksomheden mod læring som et forandrende aspekt ved hverdags- og arbejdsliv. Den medfører endvidere et kritisk blik på skolen, som vor kulturs dominerende institution tilrettelagt med henblik på læring.

Jean Laves studier af skrædderlærlinge i Liberia i 1970'erne danner udgangspunktet for bogen. Hendes oprindelige forskningsprojekt omfattede observation af, hvorledes undervisning fører til læring. Gennem længere tids feltstudier havde hun mangfoldige observationer af den læring, som fandt sted hos lærlingene, men hun kunne ikke finde nogen undervisning fra mestrene at observere. Dette forhold tvang hende til at revurdere sine teoretiske forudsætninger og forlade den pædagogiske konvention om, at læring bygger på undervisning. Hun begyndte i stedet at undersøge de mange læringsressourcer, der findes i det praksisfællesskab, skrædderlærlingenes arbejde indgik i. Denne optik førte til et kritisk forhold til traditionelle forståelser af læring. I studier omkring 1980 viste hun, at når husmødre i Californien handlede i supermarkeder, anvendte de helt andre, og i situationen mere effektive, former for matematik end den skolematematik, de var blevet undervist i. Dette og andre eksperimenter er rapporteret i hendes bog *Cognition in practice: Mind, mathematics, and culture in everyday life* fra 1988. Her kritiserede hun den herskende

desituerede forståelse af læring inden for behavioristisk og kognitiv psykologi, hvor læring har været opfattet som bestående af isolerede processer, det være sig mekaniske adfærdsresponsen eller postulerede indre kognitive processer.

Etienne Wengers tilgang til situeret læring havde en anden baggrund. I sin første bog *Artificial intelligence and intelligent tutoring systems: Computational approaches to the communication of knowledge* fra 1987 beskæftiger han sig med læring i forbindelse med udvikling af software og computerdesign. Senere har Etienne Wenger i *Communities of practice: Learning, meaning and identity* fra 1998 redegjort nærmere for sin forståelse af læring. Her begrebsliggøres og videreudvikles antagelsen om læring som identitetsforandrende deltagelse i specifikke praksisfællesskaber. Udgangspunktet er, at udviklingen af identitet og praksis er to gensidigt udviklende aspekter af læreprocessen.

I den foreliggende bog om situeret læring anvender Jean Lave og Etienne Wenger antropologiske og sociologiske tilgange til at udvikle en relationel og situeret forståelse af læring. Deres situerede læringsteori udgør en kontrast til den intellektualiserede og individualiserede læringsforståelse, som har præget moderne psykologi og pædagogik. I en situeret tilgang er læring ikke noget, som finder sted i et indre psykisk rum, med en internalisering og lagring af viden. Læring sker gennem deltagelse i social praksis. Dermed defineres læring relationelt som personers forandrede deltagelse i en forandrende social praksis. Lave og Wenger udvikler en opfattelse af læring som situeret i praksisfællesskaber og af læring som del af de lærendes identitetsudvikling. Denne situerede læringsforståelse udvikles ud fra fem kasusstudier af mesterlære i traditionelle og i moderne samfund: skræddere, slagtere, navigatører, jordemødre og anonyme alkoholikere. Lave og Wenger formulerer på baggrund heraf en almen teori om læring, der betoner det centrale begreb om de lærendes »legitime perifere deltagelse« i praksisfællesskaber. Læring forstås her som en dynamisk bevægelse fra perifer til fuld deltagelse i et praksisfællesskab.

Den situerede læringsteori, Lave og Wenger udformede, har

været inspirerende for nyere teoretiske analyser af læring, og den har affødt et væld af undersøgelser af læring i praksissammenhænge. De teoretiske implikationer af bogens analyser er dog ikke altid lige klare, og de praktiske konsekvenser for læring er ikke entydige. Man kan især savne en anvendelse af bogens begreber for den læring, som finder sted i vor tids dominerende læringsinstitution – skolen. Ved læsning af bogen kan det være afklarende at skelne mellem de tre begreber: mesterlære, situeret læring og læring som social praksis. *Mesterlære* er en historisk udformet social institution, hvor læring sker gennem det at udføre det arbejde, læringen sigter imod. *Situeret læring* henviser til den teoretiske læringsforståelse, som Lave og Wenger har udviklet med udgangspunkt i studier af mesterlære. Det er en almen teori, som postulerer, at al læring – mesterlære, hverdagslæring, og skolelæring – er situeret i specifikke sociale situationer. *Læring som social praksis* er et begreb, Jean Lave har anvendt om sin senere udvikling af situeret læringsteori med en stærkere betoning af de mange sociale praksiser og relationer, som læring indgår i, herunder sociale og politiske konflikter som rammer for at forstå læring. I et kapitel om »Læring, mesterlære, social praksis« i antologien *Mesterlære – læring som social praksis* (1999) redegør Jean Lave nærmere for videreførelse af den situerede forståelse af læring til læring som social praksis i deltagerbaner på tværs af handlekontekster.

Den situerede læringsteori har været en udfordring til pædagogiske og psykologiske læringsteorier, navnlig de individcentrede kognitive læringsteorier, og til den læringsforståelse, som knytter sig til traditionel skoleundervisning. Forholdet mellem en situeret læringsteori og kognitions- og kunstig intelligens-teoretiske tilgange til læring har i de senere år været et centralt debattema i amerikanske pædagogiske psykologiske tidsskrifter; se her *Educational Researcher* (især årene 1996-97) og *Mind, Culture and Activity*. De senere års stærke gennemslag af situeret læringsteori kan dels skyldes, at forhåbningerne om en ny videnskabelig kognitiv læringsteori baseret på kunstig intelligensforskning og computer-simulering i dag er begyndt at smuldre, dels at individualistiske

psykologiske modeller er begyndt at vige for mere relationelle og socialt situerede forståelser af menneskelig aktivitet. Den postmoderne fokus på lokale kontekster og sandheder, samt socialkonstruktionismens opgør med en psykologisk individcentrering kan også anføres her.

Den stigende samfundsmæssige betydning af læring i de senere tiår, med fokus på livslang læring og lærende organisationer, har også ført til en interesse for en ikke-skolastisk forståelse af læring. Her udgør situeret læringsteori en af de få tilgange, som tager udgangspunkt i situationer uden for eksperimentallaboratoriet og klasseværelset. Teorien rummer væsentlige begreber til at analysere den ikke-skolastiske læring, som foregår i arbejdsliv og hverdagsliv, uden for de formaliserede rammer for læring på institutionaliserede læringsanstalter. Et bredt spekter af den forskning om læring i praksissituationer, som er inspireret af, eller beslægtet med, situeret læringsteori, omtales i bogen *Understanding practice*, redigeret af Chaiklin og Lave (1993). Her redegøres blandt andet for læring af jernstøbning, computerprogrammering, navigering af hangarskibe, og også produktion af læringsproblemer i skolesammenhænge. Lave og Wengers teori om situeret læring har haft et stærkt gennemslag i Danmark. Siden Jean Lave i slutningen af firserne medvirkede i et forskerkursus ved Center for kvalitativ metodeudvikling ved Psykologisk Institut, Aarhus Universitet, har hun, og senere Etienne Wenger, besøgt Danmark en række gange. Jean Lave har været gæsteprofessor ved Institut for Psykologi ved Københavns Universitet og var en central deltager i »Netværk for ikke-skolastisk læring« ved Filosofisk Institut, Aarhus Universitet. I netværket var Jean Laves forståelse af læring som grundlæggende en social praksis og Hubert og Stuart Dreyfus' individuelt centrerede model for færdighedslæring igangsættende for livlige konfrontationer.

Den stærke interesse for situeret læring i Danmark kan have flere årsager. Inden for dansk pædagogik har der siden Grundtvigs opgør med den »sorte skole« været en orientering mod læring gennem praksis. Danmark er også blevet betegnet som Deweys

andet fædreland. Den aktuelle stærke position til erfaringspædagogik og projektpædagogik i Danmark kan have fremmet en forståelse af læring som social praksis. Erfaringspædagogik og situeret læringsteori kendetegnes, ud over en kritisk holdning til traditionel skoleundervisning, ved en betoning af erfaring og praksis som udgangspunkt for læring. Det bør dog tilføjes, at der også findes afgørende forskelle mellem de to retninger. Medens erfaringspædagogikken er subjektcentreret, er den situerede tilgang relationel – for erfaringspædagogikken er det deltagernes individuelle erfaringer, for situeret læringsteori er det praksisfællesskabet, som er udgangspunktet for læring. Erfaringspædagogikken betoner deltagerstyring, medens det i situeret læringsteori, med dens udgangspunkt i mesterlære, er faget og dens etablerede sociale praksis, som er styrende for nyankommernes læring.

En god teori åbner snarere end lukker for en diskussion. Situeret læringsteori har stimuleret til en række diskussioner i dansk pædagogik. Nogle temaer har her været: det individuelle lærende subjekts rolle i forhold til praksisfællesskabet samt spørgsmålet, om en afvisning af at indre psykiske processer også indebærer en afvisning af psykologien om det individuelle subjekt. Der har videre været rejst spørgsmål om, hvorvidt det er frugtbart at adskille kognitiv og social læring, spørgsmål om hvorvidt situeret læring kun dækker socialisering og ikke omfatter en reflekteret indlæring. Der har også været rejst spørgsmål om, hvorvidt en læringsteori med udgangspunkt i mesterlære fremmer en reproducerende og konservativ indlæring. Endvidere er det fra kritisk psykologisk praksisteori (f.eks. Dreier, 1999) blevet påpeget, at den stærke betoning af læring i et praksisfællesskab har medført, at læring i deltagerbaner på tværs af praksisfællesskaber er blevet negligeret. Divergerende positioner over for de nævnte temaer er repræsenteret i flere af kapitlerne i antologierne *Mesterlære – læring som social praksis* (1999) og *Pædagogik – en grundbog til et fag* (2000).

Den situerede læringsteori har i Danmark også tjent som inspiration til empiriske undersøgelser af former for ikke-skolastisk læring uden for skolesammenhænge, primært i tilknytning til in-

stitutioner, hvori der indgår elementer af mesterlære. Undersøgelserne har frembragt ny viden om oplæring inden for smedelære, jordemoderuddannelse, sygepleje, medicin, socialpædagogik, programmør- og ingeniørfag, salg, idrætsslære og musikuddannelse. Selv om Lave og Wenger ikke direkte forholder sig til den skolas-tiske læring i de offentlige uddannelsesinstitutioner, eller til forholdet skole og praktik, har deres bog stimuleret til diskussion om, og empiriske undersøgelser af, forholdet mellem læring i skole og praktik. Det omfatter undersøgelser af det danske vekseluddannelsessystem, som en studie af læring i bager- og tømrerfaget og hos butikkespedienter i *Erhvervsuddannelse. Hvordan lærer man i praktik?* (1999).

I denne danske udgave af Lave og Wengers bog om situeret læring er der medtaget nogle videreførelser og implikationer af situeret læringsteori. Det er Laves kapitel »Læring, mesterlære, social praksis« fra antologien *Mesterlære* og kapitlerne »En social teori om læring« og »Læring« fra Etienne Wengers bog *Communities of Practice*. Derefter gengives et interview, hvor Jean Lave redegør for sin antropologiske arbejdsform, med eksempler fra feltundersøgelserne af skrædderlære i Liberia. Jean Laves rapport fra et besøg på en produktionsskole i Kalundborg afslutter bogen. Det er oversat til dansk af Kirsten Trolle-Hansen og er et foreløbigt forsøg på at anvende forståelsen af læring som social praksis på en vigtig dansk læringsinstitution.

Lave og Wengers analyser af situeret læring har resulteret i en inspirerende bog. Den har igangsat væsentlige teoretiske diskussioner om, hvad læring er, og den har været ophav til en mangfoldighed af undersøgelser af læring i praksissammenhænge. Analyserne af læring integreret i praksisfællesskaber vil kunne tjene som inspiration for alle, som arbejder med at forstå og tilrettelægge læringsforløb i praksissituationer. Med denne danske oversættelse vil det være muligt for endnu flere at anvende bogens analyser af læring inden for de læringssituationer, de står over for i egne praksisfællesskaber.

Steinar Kvale